

Uusi osatäitjaid vanades lavastustes

Vidrik Kiivlo

Sirp ja Vasar 21. X 15

et Lund-Carmen teeb seda meelega, tahtlikult. Tal on tarvis võita Zuniga poolehoidu, et pääseda karistusest. Talle meeldib José, ta tahab teda endasse armuma panna ja saavutabki oma sihi. Väga õigesti rõhutab O. Lund Carmenit tahtekindlust, sihiteadlikku tegutsemist.

O. Lundil õnnestus see, mis on jäänud saavutamata kõigil teistel «Estonia» Carmenitel — tema Carmen on terviklik kuju kogu etenduse jooksul. Noortel lauljatel kipus olema nagu kaks Carmenit — esimestes vaadustes temperamentne ja mitte millestki hooliv mustlastüdruk ja viimastes vaadustes oma peatse lõpu eelaimusest nagu tardunud naine. Osa väline joonistus ja misansteenid, isegi liigutused on neil kõigil võrdlemisi sarnased. O. Lund ei tee midagi, mis oleks vastuolus tema näitlejaloomusega, ta ei püüa täpselt kopeerida lavastaja kuju-ideaali, kuid just omade väljendusvahenditega jõuabki ta sellele välja. Üks raskemaid momente käesolevas lavastuses Carmenit osatäitjale on stseen, kus Escamillo II vaatuses heidab Carmenit jalge ette oma lilled. Carmen on rõõmus, uhke, teda võib-olla isegi võib see Sevilla kuulsaima mehe suurejooneline žest; kuid mingi hinna eest ei tohi ta praegu veel olla armunud Escamillosse. Me ei kahtle sugugi, et ka teised Carmenid seda momenti täiel määral mõistsid, kuid vaatajani nende mõte ei kandunud. Ja kui Lund-Carmen läheb siis mõtlikult üle kogu lava, ei tule kellelgi mõttesegi, et ta teeb seda Escamillo pärast. Ei, Carmen mõtleb oma Joséle. Etendusele minnes tekitas mõningat kahtlust, kuidas suudab sopran Olga Lund täita seda vokaaltehniliselt nõudlikku metsosoprani partiid. Ja selleski osas, kui mitte arvestada mõningaid momente üsna madalas hääleregistris, on lauljal õnnestumisi, kus ta hääli kõlab kandvalt, vabalt voolavana ja väljendusrikkalt.

«Carmeni» uuendatud lavastuses võime märkida veel teisigi õnnestunud osatäitmisi. Eriti rõõmustab see, et noored näitavad tublit kasvu ja arengut.

Esmajoones tõstaksin esile ooperikoori liiget E. Lepat, kes oma vokaalsete ja mänguliste võimete poolest võib auga täita vastutusrikkaid soloosi. Ta on saavutanud edu laululiselt (hääli kõlab ühtlasemalt, ta on üle saamas intonatsioonilisest ebatäpsusest fortes), kuid tööd ilusa, puhtalt lüüri- lise hääle kallal tuleb veel jätkata, et saavutada täiesti laitmatu vokaaltehnika. Tema Micaelas on palju soojust ja armsust, kuid õnneks mitte ainult seda. Lepa Micaela on pisut kelmikas (stseen sõduritega I v.), vaatamata oma arglikule iseloomule võib ta olla väga julge ja tahtekindel, kui olukord seda nõuab (III v.). Otsimist selle kuju individualiseerimise suunas võiks veelgi jätkata, sest mida elulisem on Micaela, seda selgem on José, seda reljeefsemalt mõjub Carmenit kontrastne kuju.

Sõbrataride Frasquita ja Mercedes osades esinevad E. Maasik ja L. Panova. L. Panovale, kes samuti on ooperikoori liige, on see edukas esinemine saavutuseks — ei ole ju kerge paaris olla säärase suurte võimete ja kogemustega lauljaga, nagu Elsa Maasik. Säravalt ja ilmekalt kõlab nende rõõmus kaardipanemise duett (üldse peab kõiki suuremate ansambelite

«Carmeni» venekeelses etenduses kahjuks ka puudusi. Ilmses vokaalses alavormis on G. Taleš — ta laulmisviis on rütmiliselt lohisev, madalam register on tuhm, vähese kandvusega ja ainult pikematel kõrgematel nootidel hakkab hääli vajalikult kandma ja särama. Vokaalsete puudujääkide tõttu jäi Escamillo kuju üsna ilmetuks.

Kahjuks ei õnnestunud täiel määral Galina Kaljuste esinemine Carmenina. Ometi on tal kõik eeldused seda osa hästi täita — täiskõlaline mahlakas metsosopran, sobiv näitlejatemperament, pealegi on ta andnud mõnedki õnnestunud osatäitmised (meenutagem Olga, Kontšakovnat, Ratmiri jt.). Miks aga ei õnnestunud tal Carmen nii nagu oleksime oodanud?

Muusikaliselt ei suutnud ta täit mõju saavutada sagedase detoneerimise tõttu (kas oli orkestriproove liiga vähe? Või oli esietenduse ärevus nii suur?), see aga muidugi ähmastas ka üldmuljet osast.

Siis, kui Carmen võib ennast «välja elada», kui kogu ta olemus on aval, lahtine ja rõõmus, on Kaljuste mänguliselt usutav ja veenev (I vaatus, II v. algus). Ühe põhilist laadi rütmilise tõstsid aga esile niisugused stseenid, kus on vaja suurt sisemist pinget, kus on vaja kujutada Carmenit ühe kõikehaarava elamuse võimuses (neid momente on selles osas aga palju). Noor näitleja püüab igale oma mõttele, igale oma emotsioonile anda väljenduse, kõik üleelata n. ö. välja mängida. Kahjuks unustab ta seejuures ühe lavalise põhimõtte — näitleja sisemine elamus kandub siis vaatajani, kui seda ülearuste väliste väljendusvahenditega ära ei varjutata. Eriti on see maksev ooperiteatris, kus muusika ju kogu aeg annab «allteksti» ja seega suuresti toetab näitlejat. Milleks nii palju žeste III vaatuses «kaardiaria» ajal? Carmen laulab ju iseendale, ta on silm silma vastu oma saatusega, esimest korda elus tunneb ta, et on olemas temast tugevamaid jõude, et inimlikud suhted ja olukorrad võivad talle saatuseks saada. Mida kesken- dunud suudab siin olla näitleja, seda pingelisem on stseen ja seda sügavamini see mõjub.

*

On üldtuntud tõde, et teatris ei saa kõik etendused olla ühel tasemel, on hoogsamaid ja lojumaid etendusi, võib vahel isegi juhtuda suuremaid või väiksemaid viperusi. Kuid need kõikumised ei tohi olla suured, sest igal vaatajal on õigus nõuda täisväärtuslikku etendust. RAT «Estonias» niisuguseid võnkeid aga esineb. Olgu siin näiteks kas või «Carmeni» kaks venekeelset esietendust. Esimesel oli tunda, et iga väiksemgi osatäitja on erilisel hoos, et igaüks püüab anda oma parima. Seetõttu oli ka üldmulje etendusest elav ja sütitav. Ning vastupidi — teine esietendus oli paiguti üsna tuim, publik istus saalis ükskõiksel, sest talle pakuti ükskõikset kunsti. Teatris on olemas oma «kontroll-vaatajad» teatri kunstilise nõukogu liikmete seast. Kas nad reageerivad kuidagi sellistele nähtustele või suhtuvad nad kunstilise distsipliini küsimustesse formaalselt? Tegelikult saaksid aga just nemad väga palju teha teatri taseme, iga üksiku teatritöötaja vastutustunde tõstmiseks. Muidu võivad lavastused isegi väga kiiresti ära kuluda ja logisema hakata, nagu see toimus «Käskäes» lavastusega, kus viimased etendused ei kannata välja mingit võrdlust esietendusega.

Kui ei ole igapäevast võitlust kunstilise kvaliteedi tõstmise eest, siis

Teine rõõmustav sündmus «Estonias» oli «Carmeni» venekeelne esietendus. Just venekeelne etendus näitas, et «Estonia» võib seda suurematut suurteost edukalt lavastada, üteldes oma sõna selle populaarse ooperi esitamisel. Lavastaja ning teatri otsingud on kandnud vilja — etendus on sisuliselt tihe, see mõjub ja haarab.

Lavastuse üldises plaanis on tehtud õigeid ja vajalikke muudatusi, seega on üle saadud paljudest puudustest, mis rikkusid muljet lavastuse esimesest variandist. Palju kordalainut on O. Lundi Carmenis. Tema Car-

tegutsemist.

O. Lundil õnnestus see, mis on jäänud saavutamata kõigil teistel «Estonia» Carmenitel — tema Carmen on terviklik kuju kogu etenduse jooksul. Noortel lauljatel kippus olema nagu kaks Carmenit — esimestes vaatustes temperamentne ja mitte millestki hooliv mustlastüdruk ja viimastes vaatustes oma peatse lõpu eelaimusest nagu tardunud naine. Osa väline joonistus ja misantseenid, isegi liigutused on neil kõigil võrdlemisi sarnased. O. Lund ei tee midagi, mis oleks vastuolus tema näitlejaloomusega, ta ei püüa täpselt kopeerida lavastaja kuju-ideaali, kuid just omade väljendusvahenditega jõuabki ta sellele välja. Üks raskemaid momente käesolevas lavastuses Carmenit osatäitjale on stseen, kus Escamillo II vaatuses heidab Carmenit jalge ette oma lilled. Carmen on rõõmus, uhke, teda võib-olla isegi võib see Sevilla kuulsaima mehe suurejooneline žest; kuid mingi hinna eest ei tohi ta praegu veel olla armunud Escamillosse. Me ei kahtle sugugi, et ka teised Carmenid seda momenti täiel määral mõistsid, kuid vaatajani nende mõte ei kandunud. Ja kui Lund-Carmen läheb siis mõtlikult üle kogu lava, ei tule kellelgi mõttesegi, et ta teeb seda Escamillo pärast. Ei, Carmen mõtleb oma Joséle. Etendusele minnes tekitab mõningat kahtlust, kuidas suudab sopran Olga Lund täita seda vokaaltehniliselt nõudlikku metsosoprani partiid. Ja selleski osas, kui mitte arvestada mõningaid momente üsna madalas hääleregistris, on lauljal õnnestumisi, kus ta hääli kõlab kandvalt, vabalt voolavana ja väljendusrikkalt.

«Carmeni» uuendatud lavastuses võime märkida veel teisigi õnnestunud osatäitmisi. Eriti rõõmustab see, et noored näitavad tublit kasvu ja arengut.

Esmajoones tõstaksin esile ooperikoori liiget E. Lepat, kes oma vokaalsete ja mänguliste võimete poolest võib auga täita vastutusrikkaid soloosi. Ta on saavutanud edu laululiselt (hääli kõlab ühtlasemalt, ta on üle saamas intonatsioonilisest ebatäpsusest fortes), kuid tööd ilusa, puhtalt lüüri- lise hääle kallal tuleb veel jätkata, et saavutada täiesti laitmatu vokaaltehnika. Tema Micaela on palju soojust ja armsust, kuid õnneks mitte ainult seda. Lepa Micaela on pisut kelmikas (stseen sõduritega I v.), vaatamata oma arglikule iseloomule võib ta olla väga julge ja tahtekindel, kui olukord seda nõuab (III v.). Otsimist selle kuju individualiseerimise suunas võiks veelgi jätkata, sest mida elulisem on Micaela, seda selgem on José, seda reljeefsemalt mõjub Carmenit kontrastne kuju.

Sõbrataride Frasquita ja Mercedes osades esinevad E. Maasik ja L. Panova. L. Panovale, kes samuti on ooperikoori liige, on see edukas esinemine saavutuseks — ei ole ju kerge paaris olla säärase suurte võimete ja kogemustega lauljaga, nagu Elsa Maasik. Säravalt ja ilmekalt kõlab nende rõõmus kaardipanemise duett (üldse peab kõigi suuremate ansamblite kohta ütleva, et need kõlasid kindlalt, täpselt ja puhtalt).

Palju hea ja õnnestunu kõrval on

Ometi on tal kõik eeldused seda osa hästi täita — täiskõlaline mahlakas metsosopran, sobiv näitlejatemperament, pealegi on ta andnud mõnedki õnnestunud osatäitmised (meenutagem Olgat, Kontšakovnat, Ratmiri jt.). Miks aga ei õnnestunud tal Carmen nii nagu oleksime oodanud?

Muusikaliselt ei suutnud ta täit mõju saavutada sagedase detoneerimise tõttu (kas oli orkestriproove liiga vähe? Või oli esietenduse ärevus nii suur?), see aga muidugi ähmastas ka üldmuljet osast.

Siis, kui Carmen võib ennast «välja elada», kui kogu ta olemus on aval, lahtine ja rõõmus, on Kaljuste mänguliselt usutav ja veenev (I vaatus, II v. algus). Ühe põhilist laadi rütmilise tõstsid aga esile niisugused stseenid, kus on vaja suurt sisemist pinget, kus on vaja kujutada Carmenit ühe kõikehaarava elamuse võimuses (neid momente on selles osas aga palju). Noor näitleja püüab igale oma mõttele, igale oma emotsioonile anda väljenduse, kõik üleelata n. ö. välja mängida. Kahjuks unustab ta seejuures ühe lavalise põhimõtte — näitleja sisemine elamus kandub siis vaatajani, kui seda ülearuste väljaste väljendusvahenditega ära ei varjutata. Eriti on see maksev ooperiteatris, kus muusika ju kogu aeg annab «allteksti» ja seega suuresti toetab näitlejat. Milleks nii palju žeste III vaatuses «kaarditaaria» ajal? Carmen laulab ju iseendale, ta on silm silma vastu oma saatusega, esimest korda elus tunneb ta, et on olemas temast tugevamaid jõude, et inimlikud suhted ja olukorrad võivad talle saatuslikuks saada. Mida kesken- dunum suudab siin olla näitleja, seda pingelisem on stseen ja seda sügavamini see mõjub.

*

On üldtuntud tõde, et teatris ei saa kõik etendused olla ühel tasemel, on hoogsamaid ja lojumaid etendusi, võib vahel isegi juhtuda suuremaid või väiksemaid viperusi. Kuid need kõikumised ei tohi olla suured, sest igal vaatajal on õigus nõuda täisväärtuslikku etendust. RAT «Estonias» niisuguseid võnkeid aga esineb. Olgu siin näiteks kas või «Carmeni» kaks venekeelset esietendust. Esimesel oli tunda, et iga väiksemgi osatäitja on erilisel hoos, et igaüks püüab anda oma parima. Seetõttu oli ka üldmulje etendusest elav ja sütitav. Ning vastupidi — teine esietendus oli pärguti üsna tuim, publik istus saalis ükskõikselt, sest talle pakuti ükskõikset kunsti. Teatris on olemas oma «kontroll-vaatajad» teatri kunstilise nõukogu liikmete seast. Kas nad reageerivad kuidagi sellistele nähtustele või suhtuvad nad kunstilise distsipliini küsimustesse formaalselt? Tegelikult saaksid aga just nemad väga palju teha teatri taseme, iga üksiku teatritöötaja vastutustunde tõstmiseks. Muidu võivad lavastused isegi väga kiiresti ära kuluda ja logisema hakata, nagu see toimus «Käsiäes» lavastusega, kus viimased etendused ei kannata välja mingit võrdlust esietendusega.

Kui ei ole igapäevast võitlust kunstilise kvaliteedi tõstmise eest, siis võivad korduda ikka ühed ja samad vead ning puudused. Võtame näiteks orkestri «Carmeni» etenduses. Ikka ei kõla hästi saatuse teema (trompeti soolo) avamängu lõpus, ikka katab orkester soliste (José-Micaela duetis, III vaatuses kulminatsioonis), ikka ei kuule me orkestris helisevat ja kandvat pianot. Sageli juhtub äpardusi ka tantsurühmas — halb joondumine, ebatäpsusi rütmis jm. Kuid kõik säärast laadi vead on ju kergesti parandatavad, kui vaid sellele tähelepanu juhtida.

V. Kivilo

Teine rõõmustav sündmus «Estonias» oli «Carmeni» venekeelne esietendus. Just venekeelne etendus näitas, et «Estonia» võib seda suurematut suurteost edukalt lavastada, üteldes oma sõna selle populaarse ooperi esitamisel. Lavastaja ning teatri otsingud on kandnud vilja — etendus on sisuliselt tihe, see mõjub ja haarab.

Lavastuse üldises plaanis on tehtud õigeid ja vajalikke muudatusi, seega on üle saadud paljudest puudustest, mis rikkusid muljet lavastuse esimesest variandist. Palju kordaläinut on O. Lundi Carmenis. Tema Carmen I vaatuses võrgutab palju rohkem kui seni nähtud osatäitjad, kuid siiski ei muutu ta odavaks ega väikeseks. Seda just selle pärast,